

125-ta obljetnica konstituirajuće skupštine "Društva slavonskih liečnika u Osieku" održane 15. prosinca 1874. godine*

Biserka Belicza

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijest i filozofiju znanosti - Odsjek za povijest medicinskih znanosti, Zagreb i
Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayer, Osijek

Stručni rad

UDK 61/618(06)

Prispjelo: 25. kolovoza 1999.



Godine 1874. u Hrvatskoj su osnovana dva liječnička društva "Sbor liečnika kr. Hrvatske i Slavonije" sa sjedištem u Zagrebu - današnji "Hrvatski liječnički zbor" i "Društvo slavonskih liečnika" sa sjedištem u Osijeku.

Ovaj je napis temeljen na rezultatima sustavnog pretraživanja arhivskih fondova, javnih glasila i drugih izvora, provedenih u svrhu istraživanja povijesti liječničkih društava u Hrvatskoj, utemeljenih u 19. stoljeću.

U radu su prikazani novi podaci i dosad manje poznati detalji, koji osvjetljavaju samo dio u nizu značajnih događaja koji su prethodili osnivanju, obilježili konstituiranje i djelovanje "Društva slavonskih liečnika u Osieku", te razvoj stavova o izdavanju stručnog medicinskog časopisa u razdoblju od početka 1874. do početka 1877. godine, s osobitim naglaskom na razvoj odnosa sa "Sborom liečnika kr. Hrvatske i Slavonije" i značaj odluke o izdavanju vlastitog časopisa "Glasnik društva slavonskih liečnika".

Ključne riječi: "Društvo slavonskih liečnika u Osieku"

O povijesti »Društva slavonskih liečnika u Osieku« i njegovu časopisu »Glasniku društva slavonskih liečnika« dosad je objavljen niz priloga među kojima su za istraživače nezaobilazni radovi Kamila Firingera i Vladimira Utvića (6), Vladimira Dugačkog (4,5), Mirka Burića (1,2) i Stjepana Sršana (16).

Ovaj je rad temeljen na rezultatima sustavnog pretraživanja arhivskih fondova, javnih glasila i drugih izvora provedenih u svrhu istraživanja povijesti liječničkih društava u Hrvatskoj, utemeljenih u 19. stoljeću, uključujući i Društvo slavonskih liečnika u Osieku.

Iz bogate baze prikupljenih podataka izdvojeni su elementi koji osvjetljavaju tek dio u nizu događaja koji su prethodili osnivanju, obilježili konstituiranje i djelovanje Društva slavonskih liečnika u Osieku od 1874. do početka 1877. godine. Sveukupna kronologija povijesnog razvoja DSL i izvorna dokumentacija pripremljeni su za objavljivanje u posebnoj publikaciji.

DRUŠTVO SLAVONSKIH LIEČNIKA U OSIEKU - OD PRVIH INICIJATIVA DO KONSTITUIRAJUĆE SKUPŠTINE 15. PROSINCA 1874. GODINE

U osječkoj Tvrdi, 15. prosinca 1874. godine, u vijećnici Gradskoga poglavarstva održana je konstituirajuća skupština Društva slavonskih liečnika u Osieku. Ovaj značajan skup zbio se devet mjeseci nakon prvog inicijativnog sastanka, održanog u Osijeku u ožujku iste godine. Bio je to jedan u nizu pokušaja osječkih liječnika koji su shvatili važnost okupljanja u vlastitom liječničkom udruženju. O onovremenim stremljenjima, uz ostale izvore, govori i napis koji je 13. ožujka 1874. godine bio objavljen u zagrebačkom listu Obzor :

"Dr. L. U Osieku. 8 ožujka. (Lječnički sbor. Bolnica) Mnogo se je već po celom svijetu, a u posljednje vrijeme i kod nas govorilo i pisalo o koristi i potrebi duhu vremena odgovarajućih liječničkih saborova, te su se i osiečki liječnici osvjestili i uvidili, da je po njih i po boljku našega naroda, napose našega grada probitačno, da se sastaju u društvo, tim više, što su tri djela našega grada tako udaljena, da se liječnici, u pojedinom predgrađu stanujući, vrlo riedko sastaju, a o kolegialnih porazgovaranjih nebi dosada ni govora.-Porodi se dakle misao u nekoliko liječnikah osječkih sastati se i o načinu ustrojenja liječničkoga društva posavjetovati se. Jučer se sastade u gradskoj vijećnici privremeni odbor sastojeći iz ovdješnjih liječnikah dra. Blauhorna, Lobmayera, Kallivode i Knoppa, te odlučise oživotvoriti "društvo slavonskih liečnika" i za budući sastanak pozvati sve liječnike Osieka i ciele Slavonije, da stupe u to društvo i da se kao takovo konstituiraju a ujedno da se izrade pravila društva. Tim je dakle davno željenoj potrebi zadovoljeno, te se je nadati, da će ovo društvo cvetati i na korist bolujućeg čovječanstva uspješno i plodonosno djelovati. Pošto je u domovini, u Zagrebu već slični sbor u život stupio, to će ovo društvo uvijek u sporazumu i u svezi sa zagrebačkim biti. Jednu bih želju ovdje izrazio, naime, da je potrebno, da i mi liječnički časopis u hrvatskom jeziku izdajemo, a uredništvo takvoga časopisa neka zagrebački liječnički sbor preuzima; svaki će domorodni liečnik sigurno drage volje suradnikom biti. Tom prilikom više nego ikada osjećamo neizmierni gubitak našega vrlooga Ivana Dežmana, učenoga krčitelja na polju narodnoga liječničtva!..."(8). Nemamo razloga sumnjati da se iza inicijala "Dr. L." krije dr. Antun Lobmayer, revni bilježnik privremenog odbora koji je s mnogo žara i predanosti krenuo u realizaciju ovih zamisli.

Nekoliko mjeseci kasnije u "izvješću o dosadanjem radu privr. odbora društva slavonskih liečnika u Osieku", koje je čitano na glavnoj godišnjoj skupštini, 15. studenoga 1874. godine, Lobmayer ovaj događaj datira mjesec dana ranije. On piše: "... U tu svrhu sastadoše se dne. 7. veljače 1874. ovdašnji liečnici i gg. Dr.Blauhorn, Kallivoda, Knopp, Lobmayer, Močanin i Fragner,

* Rad je izrađen u sklopu znanstvenoistraživačkog programa Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU i znanstvenog projekta "Proučavanje hrvatske medicinske baštine", uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i tehnologije RH.

te se posavjetovahu, kojim sredstvi i na koj bi se najboljni način moglo u život dovesti ovakovo društvo. Izabrani bjehu gg. Dri Blauhorn, Kallivoda, Knopp i Lobmayer, koji bi se kao privremeni odbor za ovo pobrinuti imali, što na oživotvorenje društva spada. Odbornik Dr. Lobmayer obratio se dakle radi pravila na više liečničkih društava, te sastavi nacrt pravila, kako bi našim okolnostim odgovarao. U odborskoj sjednici dne 31. ožujka bude ovaj nacrt pročitana i zaključeno, da se ima glavna skupština ureći na dan 20. travnja, u kojoj će se pravila pretresti..." (7). Bilo kako bilo, glavna je skupština održana dne 20. travnja 1874. a prisustvovali su joj "gg. liečnici: gradski fizik u miru Dr. Atanasiević, gradski fizik Dr. Blauhorn, pukovnijski liečnik Dr. Christoph, gradski liečnik Franger, puk. liečnik Dr. Grittner, puk. liečnik Dr. Jungbauer, županijski fizik Dr. Kallivoda, liečnik kupelji Lipik Dr. Kern, gradski liečnik Dr. Knopp, kotarski liečnik Dr. Kobler, vojni glavni liečnik Dr. Komarek, operateur Dr. Lobmayer, gradski liečnik Dr. Močanin, Dr. Reiner i Dr. Zechhmeister" - ukupno 15 doktora medicine i 1 ranarnik, većinom obitavajućih u Osijeku. Skupštini je, kako bilježi Lobmayer "predsjedao predsjednik - starješina Dr. Atanasiević. Pravila društvena budu pretresana i uglavljena, a skupština zaključila, da se imaju vis. zem. vladi u Zagreb na potvrdu priposlati...". To je učinjeno dne 29. travnja "i svim slavonskim liečnikom posebnimi ubavijestimi prijavljeno"(7). U studenome 1874. godine pravila su objavljena u Narodnim novinama bez ikakvog komentara (12), a vrlo je vjerojatno da su u to vrijeme bila tiskana na hrvatskom (13) i njemačkom (17) jeziku, jer su iste godine razaslane svim članovima Društva slavonskih liečnika.

U očekivanju službenog odobrenja Pravila, 13. lipnja 1874. godine sazvana je i održana Izvanredna glavna skupština (7), na kojoj su uslijedile i prve rasprave o odnosima "Društva slavonskih liečnika" u Osijeku sa "Sborom liečnika kr. Hrvatske i Slavonije" u Zagrebu, gdje inicijative osječkih liječnika nisu naišle na jednoglasnu podršku.

PRAVILA " DRUŠTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA U OSIEKU"

Prošavši uobičajenu proceduru, Pravila društva slavonskih liečnika u Osijeku odobrena su 21. rujna 1874. godine. O tom važnom događaju Lobmayer u Izviešču bilježi : "Vis. kr. zem. vlada u Zagrebu priobći medjutim sl. poglavarstvu sl. i kr. grada Osieka, odpisom svojim od 2. listopada br. 16679, da je Nj. c. kr. ap. Veličanstvo blagoizvoljelo previšnjim riešenjem od 21. rujna 1874. premilostivo dozvoliti ustrojenje "društva slavonskih liečnika" u Osijeku i da su pravila toga društva potvrđjena..."(7). Potvrdu tome nalazimo i u tiskanim pravilima, kao i u onovremenskim zagrebačkim listovima. Narodne novine, u ponedjeljak 28. rujna 1874. godine objavljuju o tome kratku noticu: "Trojedna kraljevina, U Zagrebu 28. rujna (Društvo slavonskih liečnikah) Nj. c. i kr. ap. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 21. rujna 1874. potvrditi pravila «društva Slavonskih liečnika u Osijeku» (18). Istoga dana Obzor u rubrici "Domaće viesti" donosi identičan tekst: »(Društvo slavonskih liečnika) Nj. ces. i kr. ap. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 21. rujna 1874. potvrditi pravila «Društva slavonskih liečnika u Osijeku» (3). Štoviše, u utorak, 27. listopada, Obzor objavljuje i poziv na konstituirajuću skupštinu: "Gospoda liečnici pozivaju se ovim što uljudnije da bi izvolili doći na konstituirajuću glavnu skupštinu «Društva slavonskih liečnika u Osijeku», koja će se održati dne 15. studenoga o.g.

u 4 sata po podne u viećnici ovogradskega poglavarstva u tvrđavi Osieka. U Osijeku 1. studena 1874..." (11). Tjedan dana kasnije Narodne novine objavljuju i tekst Pravila «Društva slavonskih liečnikah» u Osijeku bez ikakva komentara (12).

Pravila "društva slavonskih liečnika" u Osijeku, iz 1874. godine, imaju ukupno 20 članaka, od kojih ovom prigodom prema tiskanom predlošku koji je priložen dopisu zemaljske vlade iz g. 1877. citiramo sljedeće:

& 1. Zadatak društva je njegovanje liečničkih znanosti, davanje predlogâ za podupiranje zdravstvenih interesa zemlje i grada Osieka, napokon čuvanje i promicanje interesâ liečničkoga stališa i kolegialnoga života.

& 2. Sredstva, kojimi će se ovo postići jesu:

- a) periodični sastanci članovâ u svrhu dogovaranja o liečničko-znanstvenih, zdravstvenih, stališa se tičućih i nutarnjih stvarih;
- b) pribavljanje strukovnih časopisa i većih liečničkih diela;
- c) priobćivanje o radu društva.

& 3. Društvo je sjedište u Osijeku, a pečatu je natpis:

"Društvo slavonskih liečnika u Osijeku."

& 4. Društvo ima redovitih, dopisujućih i počastnih članova.

& 5. Redovitim članom može biti svaki u Slavoniji stanujući graduirani ili diplomirani liečnik (doktor ili ranarnik). Koj kao takav član društvu pristupiti želi, ima to predsjedniku društva pismeno prijaviti. Svaki član plaća upisninu od 2. for. i osim toga godišnji prinesak, ako u Osijeku stanuje od 6.for., ako je izvan Osieka od 4.for. i to svaki put unapried za cielu ili na pol godine.

& 6. Dopisujućim članom može se imenovati svaki liečnik domovine ili inozemstva, koj za stalno izvan Slavonije stanuje i koj si je na kakav mu drago način zasluge za društvo stekao. Ovomu prosto stoji priobćiti svoj rukopis u sastanku po drugom članu ili doći sam u sastanke, prinesaka pako plaćati nemora.

& 7. Počastnimi članovi mogu se na predlog jednoga redovitoga člana u glavnoj skupštini onakovi muževi izabrati, koji su zasluge si stekli za promicanje liečničtva ili prirodnih znanosti u obće.

& 8. Imena počastnih članova i onih, koji su za promicanje društva ili izvanrednimi novčanami svotami ili poklanjajuć časopise, knjige i.t.d. doprinieli, biti će upisana u posebnu za to uspomenicu društva.

& 20. Razvrgnuće društva biva zaključkom, ako tri četvrtine u glavnoj skupštini prisutnih članova za to glasuju. U tom slučaju pripada knjižnica zemaljskoj bolnici u Osijeku, a imetkom društva podupirat će se jedan siromašni medicinar iz Slavonije...". Dokument završava s tekstem: "Br. 16679/ 4309 Na temelju previšnjega Riešenja od 21. rujna 1874 odobravaju se predstojeća pravila "društva slavonskih liečnika" u Osijeku. Kr. zem. vlada, odjel za nutarnje poslove. U Zagrebu 2. listopada 1874. M.P. Za bana: Živković s.r." (14).

Društvo slavonskih liečnika u Osijeku predviđalo je svojim Pravilima u & 2. točka c) "priobćivanje o radu društva", jednako kao i Sbor liečnika u Pravilima kojeg & 2. točka c) glasi " objavljanjem sborove radinosti". Ni jedno društvo nije preciziralo kako će to realizirati. Obje su se liječničke udruge koncentrirale na formulaciju koja predmnijeva da im je, uz ostalo, i svrha obavješćivanje o radu svakoga pojedinoga društva, čime još nije bila posve isključena mogućnost realizacije Lobmayerove zamisli o jedinstvenom liečničkom časopisu, u kojem bi surađivali svi domorodni liječnici.

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŽTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA

dne 15. studenoga 1874.

Skupština Društva slavonskih liječnika bila je, kako to najaviše u Obzoru, održana, ali ne kao konstituirajuća već kao glavna skupština. O razlozima ove izmjene i radu skupštine saznajemo iz zapisnika glavne skupštine od 15. studenoga 1874. godine koji otkriva da se pozivu odazvalo ukupno 19 liječnika, većinom iz Osijeka. Ovoj je skupštini, kao najstariji član, predsjedavao dr. Vatroslav Blauhorn, gradski fizik u Osijeku. Budući da su Pravila Društva bila odobrena, odlučeno je da predsjedavajući proglasi da je Društvo utemeljeno, no izbor predsjednika i Upravnog odbora je odgođen, jer su vojni liječnici izjavili da ne mogu sudjelovati u radu Odbora budući da od pretpostavljenih još nisu dobili dozvolu za pristup u članstvo Društva slavonskih liječnika u Osijeku. Zaključeno je, također, da se sastanci u buduće održavaju redovito jednom mjesečno, i to 15. u mjesecu, u gradskoj Vijećnici u Tvrdi, s početkom u 5 sati poslijepodne. Na skupštini je izabran prvi počasni član, dr. Josip Kalasancije Schlosser - zemaljski protomedik. Potom je razmatrana osnova za izgradnju zemaljske ludnice, a izabran je i odbor kojem je povjeren zadatak da razmisli i na idućoj skupštini predloži modalitete suradnje sa Sborom liječnika kr. Hrvatske i Slavonije u Zagrebu (21).

KONSTITUIRAJUĆA SKUPŠTINA DRUŽTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA

dne 15. prosinca 1874. godine

Konstituirajuća skupština Društva slavonskih liječnika održana je dne 15. prosinca 1874. godine (22). Vojni su liječnici u međuvremenu dobili dozvolu za pristup u članstvo Društva slavonskih liječnika u Osijeku, pa je zaključeno da se ovaj sastanak označi kao Konstituirajuća skupština. Tom su prigodom obavljani i prvi izbori za članove Upravnog odbora, predsjednika, dopredsjednika, tajnika i blagajnika. Iz zapisnika nije vidljivo kako se odvijala procedura predlaganja ili kandidiranja za pojedine funkcije, no očito je da se biralo između više kandidata. Izabrani su: predsjednik dr. Josip Kallivoda, potpredsjednik dr. Josip Komarek, bilježnik dr. Antun Lobmayer i blagajnik dr. Felix Grittner (22).

Zahvalivši se na izboru, novoizabrani predsjednik dr. Kallivoda je tom prigodom rekao: "... Sile su mi nedostatne, slabe, ali je volja jaka, poštena, te nemogu na ino, a da Vam u ovom liepom, uzvišenom trenutku neobećajem, da ću kao predsjednik ovoga učenoga tiela vazda sve svoje sile uložiti, da se zadaća, koju si je ovo društvo stavilo, što bolje i uspješnije vršila bude, te i Vas, gospodo, molim, da me u mom poslu, u mom zvanju svimi silami i krepko podupirete, jer samo na taj ćemo si način osvjetlati lice pred svetom. Osim toga moramo težiti, da viribus unitis radimo s našimi sudruzima u Zagrebu, koji se takodjer sakupiše u društvu, te da budemo predborci za otvoriti se imajući liečnički fakultet našega hrvatskoga sveučilišta..." (22). Nastupni govor novoizabranog predsjednika Kallivode jasno osvjetljava njegovo osobno viđenje značenja i budućeg djelovanja Društva.

Slijedilo je izvješće »pododbora glede sruženja... sa zagrebačkim sborom« kojeg je pročitao Dr. Močanin, a iz kojeg je vidljivo da je taj pododbor na sastanku, održanom 10. prosinca, definirao svoj prijedlog za suradnju sa Sborom liječnika kr. Hrvatske i Slavonije u sedam točaka :

1) da se izabere definitivni odbor, koji bi bio ovlašten krenuti u dogovor sa Upravnim odborom Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije u Zagrebu;

2) da oba društva, posredstvom svojih tajnika, svaki mjesec uzajamno razmjenjuju zapisnike o radu društava;

3) da je svakom članu obaju društava slobodan pristup na sjednice, koje se održavaju za njegova boravka u Zagrebu ili Osijeku;

4) da se svake godine drži zajednička skupština obaju društava u ma kojem gradu naše domovine, na kojoj bi se raspravljalo o raznim pitanjima iz područja medicinskih znanosti, koja zadiru u život i običaj naroda, kao i u pogledu propisa i odredaba koji se tiču zdravstvenih interesa. Ovaj su prijedlog popratili komentaram da se takve skupštine održavaju "u prosvjetnoj Njemačkoj i susjednoj Ugarskoj".

5) Kako bi ova uzajamnost i suradnja mogla obuhvatiti "sve krajeve našega naroda", članovi pododbora izražavaju želju "da se i u posestrimi Dalmaciji takodjer ovakovo društvo ustroji, te da i s njim na polju nauke u bližu svezu stupimo."

6) U svezi izdavačke djelatnosti članovi odbora su se izjasnili za izdavanje godišnjaka, obrazloživši: "pošto za sada nijedno društvo nema tih sila, da bi moglo pokrenuti liečnički list, to misli pododbor ovaj, da bi svrsi odgovaralo, ako bi se na beogradsko liečničko društvo ugledali, te i mi svoj rad zasebice pod imenom "Archiv za celokupno liečničstvo" na svijet izdali; ujedno bi se imale takove knjige za izmjenu članovom obih društava razdieliti".

7) Po mišljenju članova pododbora, neophodno je uspostaviti kontakt sa "budućim zdravstvenim viećem u pogledu zdravstvenih u život stupiti imajućih zakona, te da i u tom smislu naš upliv na korist naroda upotrebljujemo".

Usljedilo je glasovanje: "Točka 1. bude primljena bez razprave; točka 2. većinom glasova; točka 3. prihvaćena jednoglasno. Točki 4. bude prigovoreno da je za takve skupštine još prerano; za točku 5. bijaše manjina. Kod točke 6. bude zaključeno, da za sada još odustajemo od izdavanja "Archiva za celokupno liečničstvo", nu da se imaju povećane znanstvene i zanimive radnje koncem godine tiskati i članovom obih društava porazdieliti. Točka 7. bude zabaćena..." (22).

Prijedlog Odbora za suradnju sa Sborom liječnika kr. Hrvatske i Slavonije, kao i rezultati glasovanja, otkrivaju da su članovi Društva slavonskih liječnika u načelu podržavali zamisao o suradnji sa Sborom liječnika u Zagrebu, ali nisu bili jedinstveni u stavovima o načinu i opsegu te suradnje. Zanimljivo je da uopće nisu pokazali zanimanje za ideju da bi i u Dalmaciji trebalo podržati osnivanje liečničkog društva, kao i suradnju s tim društvom, ocijenivši je preuranjenom, jednako kao i prijedlog za održavanje zajedničkih godišnjih znanstvenih i stručnih medicinskih sastanaka u raznim dijelovima zemlje - tadašnje Trojedne Kraljevine. U tome momentu nisu bili zainteresirani niti za prijedlog o uspostavljanju suradnje s budućim Zemaljskim zdravstvenim viećem.

No, očito je da je objavljivanje radova, predavanja i izvješća o djelovanju društava za sve članove jedno od najvažnijih pitanja. Shvaćajući ga veoma ozbiljno i kritički, svjesni vlastitih snaga i mogućnosti, bili su skloniji ideji izdavanja i razmjenjivanja pojedinačnih publikacija nego li zajedničkom godišnjaku, ili časopisu - mjesečniku.

Nakon što je dnevni red konstituirajuće skupštine Društva slavonskih liječnika bio iscrpljen, predsjednik dr. Kallivoda je zaključio skupštinu. Međutim, dio članova je ostao i nadalje okupljen da sasluša prvo stručno predavanje s demonstracijama

dr. Komareka "Kako se može s dvostrukim Stereoskopom upoznati jednostrana Amauroza..." (22).

U ponedjeljak, 21. prosinca 1874. godine, Narodne novine, u rubrici "Trojedna kraljevina", donose o konstituirajućoj skupštini slijedeću bilješku: "(Društvo slavonskih liečnikah u Osieku) izabra u svojoj konstitujućoj skupštini dne 15. o. m. svoj definitivni upravljajući odbor...". Potom slijede imena izabranih članova odbora, istaknuto je da je Dr. Kallivoda pozdravio društvo "liepim govorom", a u nastavku su rezimirani zaključci u svezi suradnje sa Sborom liečnika kr. Hrvatske i Slavonije: "Pododbor, koji bi izabran, da izmisli i nadje "modus vivendi" sa zagrebačkim liečničkim sborom, podnio je u ovoj skupštini svoje izvješće. Primljeno je od skupštine, da se upravljajući odbor osječkog društva uvijek dogovara s ovim zagrebačkoga sbara, - da oba društva zapisnike sjednica si izmjenjuju, - i da svaki član obiju društva u sjednice i skupštine drugoga društva slobodno doći može. Predlog, da oba društva drže svake godine sastanak (Wanderversammlung), bude zabačen, - a onaj, da društvo svake godine izdaje "Arkiv celokupnoga ljekarstva", bude u toliko promijenjen, da se samo veće zanimive razprave tiskaju i članovom jednog i drugog društva porazdiele, pošto društveni bilježnik i onako svake godine obširno izvješće o radu društva sastaviti mora" (19).

Dvadeset i pet godina kasnije, u Spomen knjizi Sбора liečnika kr. Hrvatske i Slavonije, Ladislav Rakovac je, govoreći o najvažnijim raspravama u prvoj godini djelovanja Sбора liečnika, na prvo mjesto istakao "zakonsku osnovu ob uređenju zdravstva u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, osnovu za gradnju i ustroj zemaljske ludnice u Zagrebu" i odnose sa Društvom slavonskih liečnika. O potonjem je napisao: "Nakana nekih liečnika, da se u Osieku ustroji društvo slavonskih liečnika, nije mogla naći u sboru niti odziva niti podpore, jer je sbor želio, da se svi liečnici u zemlji sastanu u jedno tielo. Društvo se je slavonskih liečnika u Osieku ipak ustrojilo, a u skupštini od 28. prosinca 1874. uglavljena su načela, kako će oba društva raditi zajednički u istom smjeru i po istih načelih" (15). U godinama koje su slijedile smjenjivala su se razdoblja suradnje i udaljavanja. Svako je društvo nastojalo okupiti što veći broj članova. Na godišnjoj skupštini u rujnu 1875. godine bilježnik Lobmayer je izvijestio da Društvo slavonskih liečnika u Osieku ima 64 redovita i 1 počasnog člana.

KONAČNA ODLUKA O IZDAVANJU VLASTITOG ČASOPISA "GLASNIK DRUŠTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA"

Zakoračivši u treću godinu opstanka i djelovanja, oba liječnička društva, to jest Društvo slavonskih liečnika u Osieku i Sbor liečnika kr. Hrvatske i Slavonije dolaze do zaključka da za ostvarivanje postavljenih ciljeva moraju utemeljiti medicinski časopis. U korištenom fondu DAO - 219 nismo našli zapisnik godišnje skupštine kao ni zapisnike jedanaestog i dvanaestog mjesečnog sastanaka. Riječ je o dokumentima na koje se poziva I. Burić (1,2) pa prenosimo što je o toj skupštini i zbivanjima u Društvu slavonskih liečnika g. 1983. napisao ovaj autor: "U Osijeku 15. listopada 1876. godine, smatrajući da je Društvo slavonskih liečnika trogodišnjim djelovanjem ojačalo i brojčano, a time osiguralo i nositelje znanstvene misli, članovi Društva na Glavnoj godišnjoj skupštini podržavaju prijedlog o potrebi izdavanja vlastitog glasila. Rasprave o obliku i namjeni temeljnih činitelja budućeg glasila nastavljene su i na jedanaestom i dvanaestom mjesečnom sastanku Društva tijekom

slijedeća dva mjeseca. Nakon toga 19. prosinca 1876. godine Društvo dopisom obavještava Gradsko poglavarstvo, uz potpis dr. Josipa Kallivode (predsjednik) i dr. Antuna Lobmayera (bilježnik), da će »... podpisano društvo izdavati počam od 1. siječnja 1877. strukovni list, nazivajuć ga »Glasnik društva slavonskih liečnika«...". U istome članku I. Burić kaže: "Iz sačuvanih izvještaja sa sastanka »Društva slavonskih liečnika« 1876. godine uočavamo prisutne dvije uređivačke zamisli budućeg glasila. Na Glavnoj skupštini, 15. listopada 1876. godine, predsjednik Kallivoda predodredio mu je sadržajem znanstveni oblik, smatrajući da »... ne manjka dobra volja, da naš društveni život od što ozbiljnije strane shvaćamo, da ne oskudjevamo na znanstvenih sredstvih, da naš mlađahni društveni život potpunosti zrelosti dovedemo...«.Potpredsjednik Munk takvu je odluku smatrao preuranjenom, te je u predavanju »Praktična zadaća društva slavonskih liečnika«, održanom na 12. mjesečnom sastanku, 15. prosinca 1876. godine, temeljni zadatak glasila vidio u dovođenju Društva u bliskiji dodir s javnošću. Naime, po njemu je Društvo, kao i njegovo glasilo moralo nastojati da »...jednakom njegovom znanstvenu važnost i praktičnu korist goji i da narodu i njegovim oblastim jasno i razgovjetno govori...". Četiri dana nakon toga, u već navedenom dopisu osječkom Poglavarstvu, uz prijavu početka izlaženja »Glasnika«, navedena je ipak uređivačka smjernica po dr. Josipu Kallivodi: »... List taj izlaziti će jedanput na mjesec i to prvih dana svakoga mjeseca, sadržavat će isključivo znanstveno liečničke članke i strogo liečničke predmete...«."(2) Zagrebački Obzor je 11. i 13. studenoga 1876. godine objavio Izvješće o mjesečnom sastanku i o glavnoj skupštini "društva slavonskih liečnika" dne 15. listopada iz kojeg saznajemo da je predsjednik dr. Kallivoda skupštinu otvorio slijedećim riječima: "Pozdravljajuć "društvo slavonskih liečnika" sakupljeno danas u glavnoj skupštini, koju evo već treći put otvaram, častim se izreći čuvstvo zadovoljstva društvu, koje nadvladajuć toli silne teškoće, dovršuje danas drugu godinu svoga djelovanja i koje ponosom i mirnom sviešču u budućnost gleda i dalji svoj razvitak očekuje. Zajedničkim silami riešile su se zadaće našega društva, to je svaki pojedini član doprineo, da se moralno i materijalno položaj društva poboljša, da se liečničke znanosti promiču i da se interesi našega stališa čuvaju, a na ovaj liep uspjeh čestitam vam, gospodo što iskrenije. Očevidne stečevine na polju znanosti i našega društvenog života logička je i neposredna posljedica naših ujedinjenih radnja. Ako i nismo još sve postigli, za čim težimo, ako i nismo još došli do one savršenosti, kao starija bratska društva, oduševljena gorljivom revnosti za znanosti, to se ipak zadovoljstvom obaziramo na našu zajedničku, marljivu radinost, koja nam je jamcem, da će u buduće dozrieti sjeme, koje ste vi, moja gospodo, vašim dosadašnjim neumornim radom postigli..."(9). U izvješću tajnika je uz ostale detalje istaknuto "Izvješća mjesečnih sastanaka autografirani bijahu po bilježniku i svim članovom poštom dostavljeni; osim toga bijahu napose tiskano predavanje dra Kallivode o statistici zločina, za tim predstavka na vis. zem. vladu radi poboljšanja sudb. liečničkih pristojba, tekst adrese jubilaru dru. Atanasieviću, mnijenje društva o Spannbaueru djelu i predavanje dra. Reinera o medicinskoj statistici.... Program svakoga mjesečnoga sastanka i izvješća ob ovih bijahu u osječkih i zagrebačkih novinah objavljena...". Nakon izbora s ishodom Kallivoda - predsjednik, Munk - podpredsjednik, Lobmayer-bilježnik, Christoph - blagajnik, Flesch - zdravstveni izvjestitelj i knjižničar, uslijedila je rasprava o medicinskom časopisu. Evo kako je taj događaj opisan u Obzoru: "Na to bude poziv "sбора liečnika kr. Hrv. i Salv." da ovo društvo sudjeluje pri izdavanju

strukovnog časopisa u Zagrebu u pretres uzet. Zagrebački sabor javlja, da će svaki član osječškoga društva plaćati 2 fr. do 2 fr. 50 n. da se tim omogući uzdavanje takovoga lista. Žestoka se na to debata otvori, te pošto upravlj. odbor na predlog dra. Grittnera već u svojoj sjednici dne 12. svibnja zaključio, da će se mjesečna izvješća u buduće štampati, te pošto glavna skupština drži, da se članovom višak do 2 fr. 50 n. nametnuti nemože, to je glavna skupština došla do zaključka da će "društvo slavonskih liječnika" svoja izvješća i predavanja u buduće izdavati, tiskom u obliku mjesečnika, koj neće onamo smjerati, da bude strogo znanstven list već će biti tako rekuć ogledalo rada društvenoga" (10). Odluka Glavne skupštine Društva slavonskih liječnika o izdavanju vlastitog glasila naišla je u nekim dnevnim listovima na burne reakcije (20). Na određeni način bio je to samo nastavak kritika koje su se odnosile ne samo na rad Društva slavonskih liječnika već i na rad Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije. Ne obazirući se na takve napise oba su društva krenula u realizaciju izdavanja medicinskog časopisa. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku uspelo je svoju zamisao ostvariti prije zagrebačkih kolega.

POGOVOR

Prvi broj "Glasnika društva slavonskih liječnika" nosi nadnevak 1. siječnja 1877. godine a posljednji 1. prosinca 1878. godine. Od ukupno 24 objavljenih broja, prvih devet uredio je dr. Antun Lobmayer a preostalih petnaest, nakon što je Lobmayer otišao u Zagreb preuzevši mjesto profesora Primaljskog učilišta, uredio je dr. Albert Flesch.

U nizu medicinskih časopisa hrvatskih liječničkih društava "Glasnik društva slavonskih liječnika", neosporno je najstarije glasilo. Primjerci Glasnika društva slavonskih liječnika danas su rijetkost. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu jedina je institucija koja posjeduje originalne primjerkе svih brojeva.

Danas u Glasniku društva slavonskih liječnika prepoznajemo ne samo jedinstveni izvor za proučavanje povijesti hrvatskih medicinskih časopisa i povijesti Društva slavonskih liječnika u Osijeku, već jednako vrijedan i dragocjen izvor za istraživanje rada, stremljenja i problema liječnika sedmadesetih godina 19. stoljeća suočenih sa tadašnjim stanjem zdravstva i zdravstvenih prilika u Slavoniji. Svaki broj sam po sebi predstavlja vrednotu, svi brojevi zajedno čine jedinstveni spomenik hrvatske medicinske baštine. Stoga izdavanja pretiska Glasnika društva slavonskih liječnika valja pozdraviti kao hvalevrijedan poduhvat koji poput kamena temeljca povezuje prošlost, sadašnjost i budućnost liječnika, medicine i zdravstva Slavonije.

LITERATURA

1. Burić M. Stota obljetnica "Glasnika Društva slavonskih liječnika", tiskanog od 1. siječnja 1877. Godine u Osijeku. U: Miškov D. i sur (ur), Zbornik radova - Simpozijum iz istorije zdravstvene kulture vojvodansko-slavonskog podunavlja, Bačka Palanka-Bač-Ilok 27. i 28. 05. 1977. Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine Novi Sad i Zbor liječnika Osijek, Osijek 1977;415-32.
2. Burić M. "Glasnik društva slavonskih liječnika" - prvi strukovni liječnički časopis u Hrvatskoj. Med Vjesn 1983;15(2):81-91.
3. Domaće vesti. Obzor 1874, god. 4, br. 220, 28. rujna 1874;3.
4. Dugački V. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku i njegov časopis. Liječ Vjesn 1977;99:511-6.
5. Dugački V. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku i njegov časopis. U: Miškov D. i sur (ur). Zbornik radova - Simpozijum iz istorije zdravstvene kulture vojvodansko-slavonskog podunavlja, Bačka Palanka-Bač-Ilok 27. i 28. 05. 1977. Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine Novi Sad i Zbor liječnika Osijek, Osijek 1977;373-88.
6. Firinger K, Utvić V. Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1739-1930. Opća bolnica Osijek: Osijek 1970;66-8.
7. Lobmayer A. Izvješće o dosadašnjem radu privr. odbora "društva slavonskih liječnika" u Osijeku. Čitano u glavnoj godišnjoj skupštini dne 15. studena 1874. Državni arhiv Osijek, Fond "Društvo slavonskih liječnika" DAO-219.str.1-2.
8. Naši dopisi. Dr. L. U Osijeku 8. Ožujka. Obzor 1874; god 4, br. 59.13. ožujak 1874;2.
9. Naši dopisi. Dr. L. U Osijeku. (Izvjješće o X mjesečnom sastanku i o glavnoj skupštini "društva slavonskih liječnika" dne 15. listopada 1876.), Obzor, god. 6, broj 259, 11. studenoga 1876; 3.
10. Naši dopisi. Dr. L. U Osijeku. (Izvjješće o X. mjesečnom sastanku i o glavnoj skupštini. (Konac), Obzor, god. 6, broj 260, 13. studenoga 1876;3
11. Obzor 1874, god. 4, br. 245, 27. listopada 1874;4.
12. Pravila "društva slavonskih liječnika u Osijeku. Narodne novine 1874, god. 40, br 251, 3. studenoga 1874;3.
13. Pravila "društva slavonskih liječnika" u Osijeku. Osiek, 1874.
14. Pravila "društva slavonskih liječnika" u Osijeku, s.l.,s.a. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Odjel za unutarnje poslove-unutrašnji odsjek zemaljske vlade. Fond 79. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku. Spisi 14-4 23824/1876.
15. Rakovac L. Sbor liječnika kraljevina Hrvatske i Slavonije od g. 1874. do g. 1899. Spomen-knjiga. Zagreb, Nakladom Sбора liječnika;1899;2-3.
16. Sršan S. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku. U: Povijest Osječških udruga i klubova. Povijesni arhiv, Gradsko poglavarstvo, Osijek; 1994;:41-2.
17. Statuten des "Vereins der Aerzte Slavoniens" zu Essek. S.l. 1874.
18. Trojedna kraljevina, U Zagrebu 28. rujna (Društvo slavonskih liječnikah), Narodne novine 1874, god 40, br. 220, 28. rujna 1874;2-3.
19. Trojedna kraljevina, (Društvo slavonskih liječnikah u Osijeku), Narodne novine, god 40, br. 291 u ponedjeljak 21. prosinca 1874;3.
20. Trojedna kraljevina. O izdavanju liječničkoga glasnika. Narodne novine 1876, god. 12, broj 250, 31. listopada 1876;3.
21. Zapisnik glavne skupštine održane dne 15 studena 1874. Državni arhiv Osijek, Fond "Društvo slavonskih liječnika" DAO -219. Str. 3-4.
22. Zapisnik konstituirajuće skupštine dne 15. prosinca 1874. Državni arhiv Osijek, Fond "Društvo slavonskih liječnika" DAO-219. Str. 4-7.

125TH ANNIVERSARY OF "THE SLAVONIAN MEDICAL ASSOCIATION OF OSIJEK" CONSTITUTIVE ASSEMBLY,
HELD ON 15TH DECEMBER 1874

Biserka Belicza

Croatian Academy of Sciences and Arts, Institute for The History and Philosophy of Science Division for The History of Medical
Sciences Zagreb and School of Medicine University "J. J. Strossmayer" in Osijek

ABSTRACT

In 1874 two medical associations were founded in Croatia: "The Medical Association of the Kingdom of Croatia and Slavonia" based in Zagreb - today "The Croatian Medical Association" and "The Slavonian Medical Association" based in Osijek.

This paper is a result of the methodical search through the archive material, public papers and other sources in order to investigate the history of medical associations established in Croatia in the 19th century.

The paper presents new data and some details formerly little known, which illuminate only a portion of significant events preceding and marking the constitution and activities of "The Slavonian Medical Association of Osijek". Different attitudes towards publishing of the professional medical journal between 1874 and early 1877 are presented with the emphasis on the relationships with "The Medical Association of the Kingdom of Croatia and Slavonia". The significance of the decision to publish their own journal "The journal of The Slavonian Medical Association" is discussed.

Key words: The Slavonian Medical Association of Osijek